

KÖZLEKEDÉSBIZTONSÁGI
SZERVEZET
TRANSPORTATION SAFETY
BUREAU

ZÁRÓJELENTÉS

**2010-308-5
vasúti baleset**

**Pécs állomás
2010. július 19**

**8015 sz. vonat mozdonyának ütközése
saját szerelvényére**

A szakmai vizsgálat célja a súlyos vasúti balesetek, a vasúti balesetek és a váratlan vasúti események okainak, körülményeinek feltárása, és a hasonló esetek megelőzése érdekében szükséges szakmai intézkedések kezdeményezése, valamint javaslatok megtétele. A szakmai vizsgálatnak semmilyen formában nem célja a vétkesség vagy a felelősség vizsgálata és megállapítása.

Jelen vizsgálatot

- a légi-, a vasúti és a víziközlekedési balesetek és egyéb közlekedési események szakmai vizsgálatáról szóló 2005. évi CLXXXIV. törvény (a továbbiakban: Kbv.),
- a súlyos vasúti balesetek, a vasúti balesetek és a váratlan vasúti események szakmai vizsgálatának részletes szabályairól szóló 7/2006. (II.27.) GKM rendelet,
- illetve a Kbv. eltérő rendelkezéseinek hiányában a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával folytatta le a Közlekedésbiztonsági Szervezet.

A Kbv. és a 7/2006. (II.27.) GKM rendelet együttesen az Európai Parlament és a Tanács 2004/49/EK irányelve (2004. április 29.) a közösségi vasutak biztonságáról valamint a vasúttársaságok engedélyezéséről szóló 95/18/EK tanácsi irányelv és a vasúti infrastruktúrakapacitás elosztásáról, továbbá a vasúti infrastruktúra használati díjának felszámításáról és a biztonsági tanúsítványról szóló 2001/14/EK irányelv módosításáról (vasútbiztonsági irányelv) szóló uniós jogi aktusoknak való megfelelést szolgálják:

A Közlekedésbiztonsági Szervezet illetékessége a 278/2006. (XII.23.) Korm. rendeleten alapul.

Fenti szabályok szerint

- A Közlekedésbiztonsági Szervezetnek a súlyos vasúti balesetet ki kell vizsgálnia.
- A Közlekedésbiztonsági Szervezet mérlegelési jogkörében eljárva kivizsgálhatja azokat a vasúti baleseteket, illetve váratlan vasúti eseményeket, amelyek megítélése szerint más körülmények között súlyosabb következményű balesethez vezethettek volna.
- A szakmai vizsgálat független a közlekedési baleset, illetve az egyéb közlekedési esemény kapcsán indult más közigazgatási hatósági, szabálysértési, illetve büntetőeljárástól.
- Jelen Zárójelentés kötelező erővel nem bír, ellene jogorvoslati eljárás nem kezdeményezhető.

A Vizsgálóbizottság tagjaival szemben összeférhetetlenség nem merült fel. A szakmai vizsgálatban résztvevő személyek az adott ügyben indított más eljárásban szakértőként nem járhatnak el.

A Vb köteles megőrizni és más hatóság számára nem köteles hozzáférhetővé tenni a szakmai vizsgálat során tudomására jutott adatot, amely tekintetében az adat birtokosa az adatközlést jogszabály alapján megtagadhatta volna.

Jelen zárójelentés

alapjául a Vb által készített, a KBSZ főigazgatója által elfogadott és az észrevételek megtétele céljából – rendeletben meghatározott – érintettek számára megküldött zárójelentés-tervezet szolgált.

A zárójelentés–tervezet megküldésével egyidejűleg a KBSZ főigazgatója értesítette az érintetteket a záró megbeszélés időpontjáról, és arra meghívta az érintett személyeket, szervezeteket.

A 2011. március 22-én megtartott záró megbeszélésen az alábbi szervezetek képviseltették magukat:

- Nemzeti Közlekedési Hatóság
- MÁV Zrt.
- MÁV-Trakció Zrt.

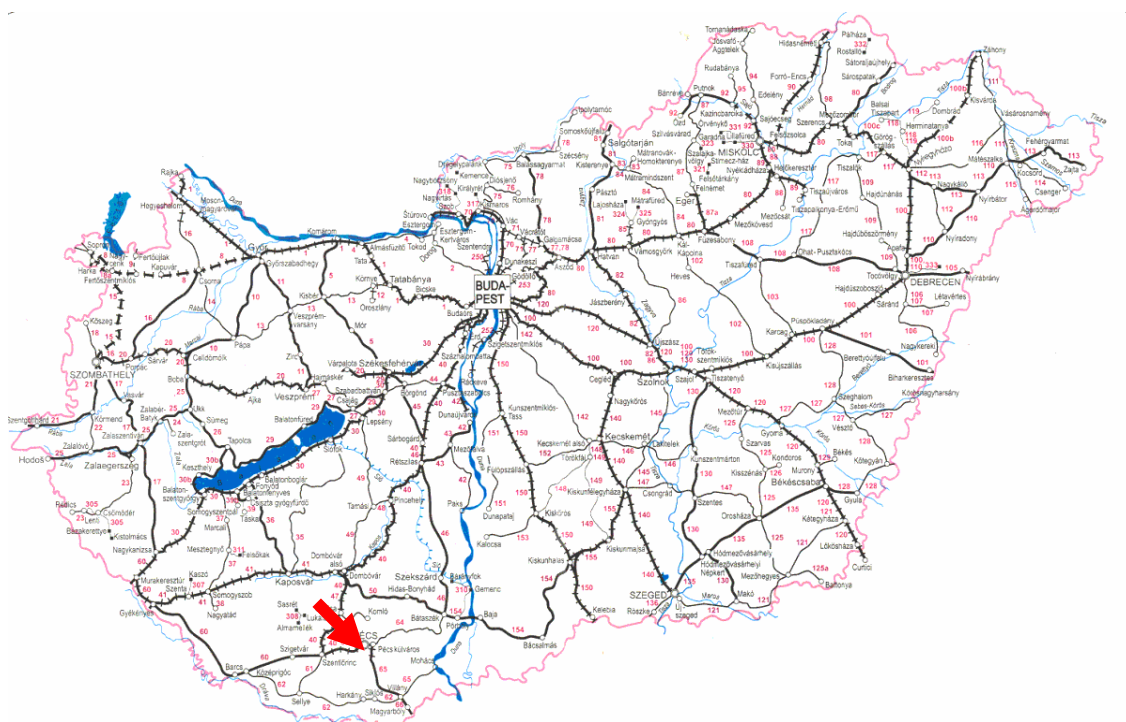
A zárómegbeszélésen a zárójelentés-tervezettel kapcsolatosan a résztvevők észrevételt nem tettek.

MEGHATÁROZÁSOK ÉS RÖVIDÍTÉSEK

BIG	MÁV Zrt. Biztonsági Igazgatóság
CSM	A vezetőálláson a mozdonyvezető egyedül teljesít szolgálatot („csak mozdonyvezető”)
EÉVB	Egyesített Éberségi és Vonatbefolyásoló Berendezés
GKM	Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
KBSZ	Közlekedésbiztonsági Szervezet
Kbvt.	A légi-, a vasúti és a víziközlekedési balesetek és egyéb közlekedési események szakmai vizsgálatáról szóló 2005. évi CLXXXIV. Törvény
KJK	Körzeti Járműfenntartási Központ
MÁV Zrt.	Magyar Államvasutak Zártkörűen Működő Részvénytársaság
METRA	Elektronikus sebességmérő és rögzítő berendezés
MFB	Mozdony fedélzeti berendezés
NBV2u	Utánfékező szelep
Oh.	országhatár
psz.	pályaszám
R	Nagyteljesítményű fék
Sz	Személyvonati fék
sz.	számú
TGR	Elektronikus sebességmérő és rögzítő berendezés kiolvasó programja
V	Napi vizsgálat
V1	Időszakos vizsgálat
Vb	Vizsgálóbizottság
VBO	MÁV Zrt. BIG illetékes Területi Vasútbiztonsági Osztálya
vtk	vonatterhelési kimutatás

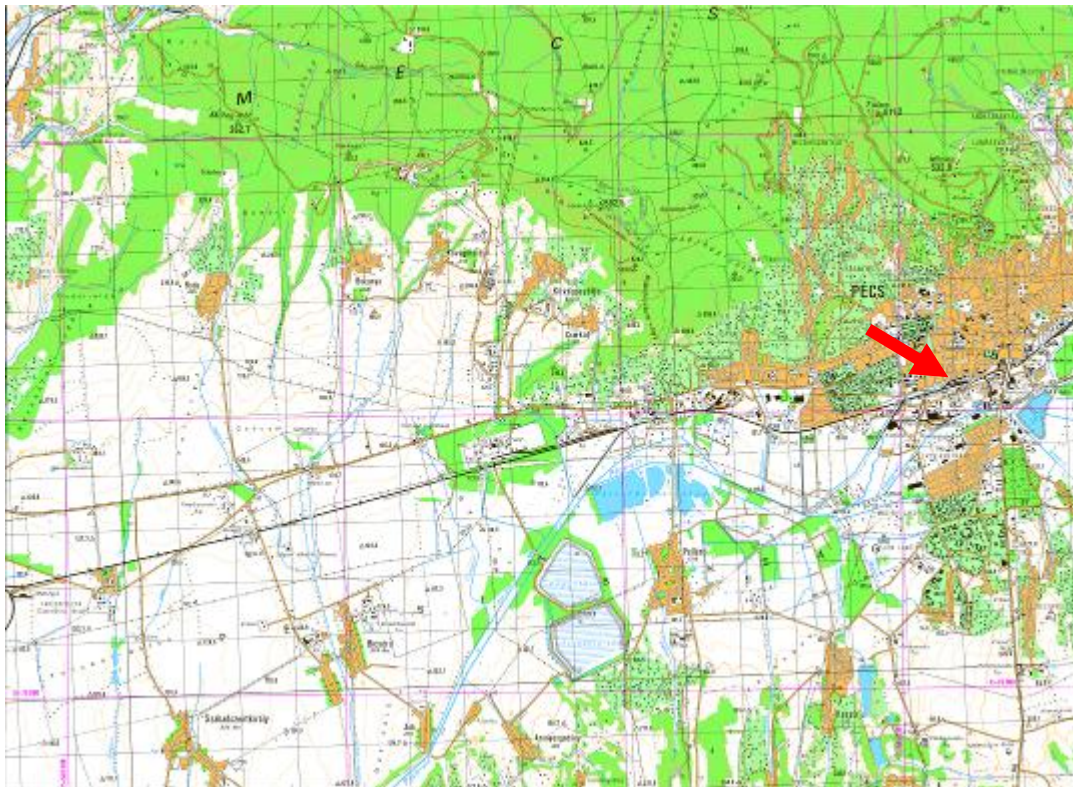
AZ ESET ÖSSZEFOGLALÁSA

Az eset kategóriája	vasúti baleset
Az eset jellege	tolatást végző mozdony ütközése saját szerelvényével
Az eset időpontja	2010. július 19. 12 óra 19 perc
Az eset helye	Pécs állomás
Vasúti rendszer típusa	országos
Mozgás típusa	vonatgép tolatás
Az eset kapcsán elhunytak/ súlyosan sérültek száma	0/0
Pályahálózat működtető	MÁV Zrt.
Rongálódás mértéke	V43-3224 psz. mozdony és a 8015 sz. vonat 3 kocsija megrongálódott
Érintett vonat száma	8015
Üzemeltető	MÁV Start Zrt., MÁV Trakció Zrt.
Nyilvántartó állam	Magyar Köztársaság

1. ábra: a baleset helye Magyarország területén

Az eset helye

2. ábra: a baleset közelebbi helye

Bejelentések, értesítések

A KBSZ ügyeletére az esetet 2010. július 19-én 12 óra 50 perckor (az eset után 25 perccel) jelentette a MÁV Zrt. hálózati főüzemirányítója.

A KBSZ ügyeletese

- 2010. július 19-én 12 óra 52 perckor jelentette a KBSZ ügyeletes vezetőjének, aki július 19-én 12 óra 54 perckor értesítette a KBSZ készenlétes balesetvizsgálóját.

Vizsgálóbizottság

A KBSZ főigazgatója a vasúti közlekedési baleset vizsgálatára 2010. július 19-én az alábbi Vizsgálóbizottságot jelölte ki:

vezetője	Mihály András	balesetvizsgáló
tagja	Karosi Róbert	balesetvizsgáló

Az eseményvizsgálat áttekintése

A Vb:

- helyszíni szemlét megtartotta,
- az általa szükségesnek vélt dokumentumokat bekérte, azokat megkapta,
- a menetíró regisztrátumot kiértékelte,
- fékhenger löketeket mért különböző mozdonyokon,
- július 20-án a mozdony teljes fékrendszerét átvizsgálták.

Az eset rövid áttekintése

Július 19-én 12 óra 25 perckor Pécs állomás III. sz. vágányán álló 8015 sz. vonat 3 kocsiból álló szerelvényére ráütközött a V43-3224 psz. vonatgép. Az ütközés következtében a mozdony és 3 kocsi megrongálódott. A szerelvényben tartózkodó utasok közül kettő fő elesett és megsérült, orvosi ellátást nem kértek, utazásukat folytatták.

A balesetet követően a helyszínen, majd 2010. július 20-án Pécs KJK műhelyében a MÁV Trakció Zrt. Pécs és MÁV Zrt. BIG Területi Vasútbiztonsági Osztálya Pécs balesetvizsgálóinak jelenlétében a mozdony teljes fékrendszerét megvizsgálták.

A Vb megállapította, hogy a baleset időpontjában a balesetben részes mozdony valamennyi fékhenger lökete annak ellenére jelentősen meghaladta az előírás szerinti felső határértéket (120 mm), hogy a napi vizsga ciklusidejéből még közel egyharmada hátra volt. Emiatt a jármű fékhatása jelentősen lecsökkent, egyedül történő közlekedése során fékútja jelentős mértékben megnőtt.

A Vb az esettel kapcsolatban biztonsági ajánlást ad ki:

- Javasolja, hogy a kevés kocsiból álló, „xx55”(By sor) kocsikat rendszeresen továbbító mozdonyok fékhenger löketét a beállítási érték megváltoztatásával, vagy a ciklusidő további csökkentésével biztosítsák, hogy a löketek – így a fékhatás – a vizsgálati ciklusidő végéig is kellő biztonsággal megfelelő legyen.
- Javasolja, hogy a V43- sorozatú mozdonyokat szereljék fel fékhenger löket kijelző berendezéssel (mechanikus, vagy elektronikus).

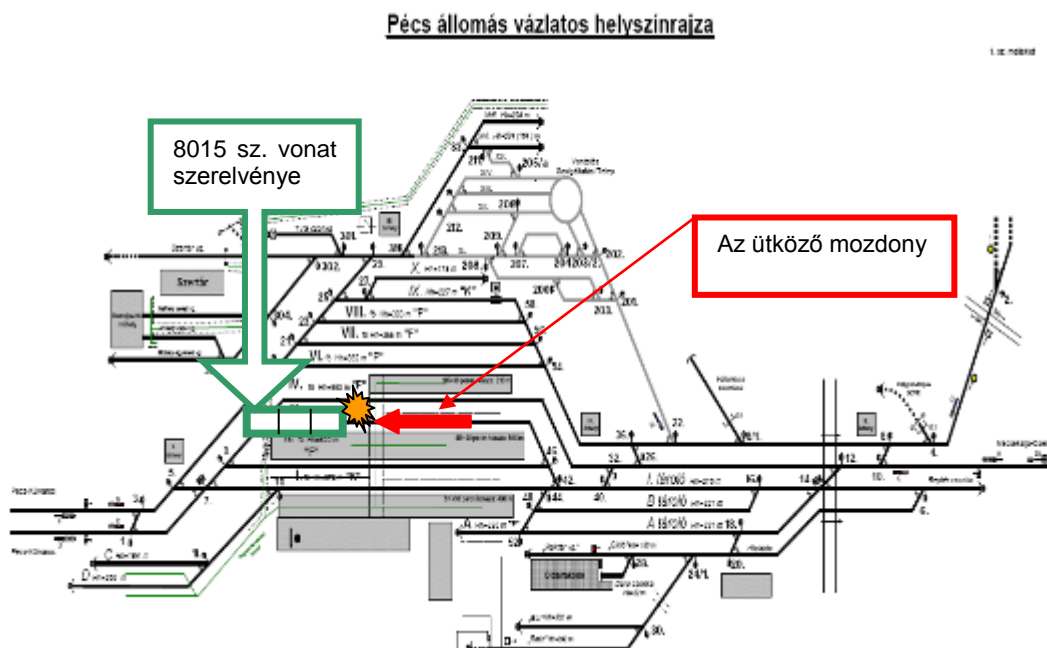
1. TÉNYBELI INFORMÁCIÓK

1.1 Az esemény lefolyása

2010. július 19-én a 8012 sz. vonat menetrend szerint érkezett Pécs állomás III. sz. vágányára. A mozdony- és szerelvényforduló szerint a 8015 sz. vonatot alkotja a mozdony a szerelvénnel. Körüljárás során a 8015 sz. vonat szerelvényére rájáró V.43-3224 psz. mozdony a három kocsiból álló szerelvénynek ütközött (3. ábra). Az ütközés következtében a szerelvényen tartózkodó 2 fő utas megsérült.

Az ütközés során a V43-3224 psz. mozdony 2-es oldalán az ütköző törő lemezek rongálódtak, illetve a szerelvényt alkotó 50 55 21-55 561-3, 50 55 21-55 628-0 és az 50 55 21-55 957-3 psz. kocsik külső és belső tereiben rongálódások keletkeztek (4. ábra).

A balesetet követően a mozdonyvezető a vasútvállalati vizsgálóbizottságnak a helyszínen elmondta, hogy szerelvényre járás közben kb. 26 km/h sebességről a mozdonyt kiegészítő fékkel fékezte meg, mely során észlelte, hogy a fékhatás nem megfelelő, ezért a D12 jelű fékezőszeleppel gyorsfékezést alkalmazott. Jelentős lassulást ekkor sem észlelt és ráütközött a szerelvényre. A mozdony sebessége az ütközéskor 15 km/h volt.

3. ábra: a baleset helyszínrajza az ütközés jelölésével

1.2 Személyi sérülés

Az eset során a szerelvényben tartózkodó utasok közül kettő elesett és megsérült. Pécs állomáson orvosi ellátást nem igényeltek, utazásukat folytatták, orvoshoz a lakóhelyükre érkezésüket követően mentek. A későbbiekben végzett orvosi vizsgálat egy főnél orrcsont törést, egy főnél könyök és térd sérülést állapított meg. Közvetlen életveszély a baleset során nem alakult ki.

1.3 Vasúti járművek sérülése

A balesetben részes V43-3224 psz. mozdony megrongálódott, a vontatójármű 2-es oldali törőlemezek deformálódtak. A 8015 sz. vonat szerelvényében kisebb külső és belső sérülések keletkeztek (4. ábra), ezek közül az 5055 21-55 957-3 psz. kocsinál végeztek műhelyi kiemeléses vizsgálatot, melynek során további balesetből származó sérülést nem állapítottak meg.

4. ábra: a személykocsik külső és belső sérülései

1.4 Egyéb kár

A vonatközlekedésben az esemény fennakadást okozott, a 8015 sz. vonat másik mozdony és szerelvény felhasználásával 46 perc késéssel indult Pécs állomásról.

1.5 A személyzet adatai

1.5.1 A 8015 számú vonat mozdonyvezetőjének adatai:

Kora	43 év
Neme	férfi
Szakképesítése	mozdonyvezető
Mozdonyvezetői szolgálatba lépett	2003.10.16.
Orvosi alkalmassági érvényessége	2010. december
Legutóbbi szolgálatba lépés ideje	2010. július 19 11 óra 32 perc (Pécs)

1.6 A vonat jellemzői

1.6.1 A 8015 sz. vonat jellemzői

Vonatszám	8015
Üzembentartó	MÁV-Start Zrt.
Vonat neve	személyvonat
Vonattovábbítás módja	CSM
Mozdony pályaszáma	V43-3224
Mozdony tulajdonosa	MÁV-Trakció Zrt.
Továbbított kocsik száma	50 55 21-55 957-3 By 50 55 21-55 628-0 By

	50 55 21-55 561-3 By
Vonathossz	88 m
Elegytömeg	138 t
Előírt fék %	105%
Tényleges fék %	118%

1.6.2 A mozdony jellemzői

Elektronikus sebességmérő és rögzítő típusa	METRA
Az utolsó főműhelyi javítás	2008.12.19
Az utolsó „V1” vizsgálat időpontja	2010.07.06
Az utolsó „V” jelű napi vizsgálat időpontja	2010.07.16 19 óra
Az EÉVB üzemmód a baleset bekövetkezésekor	„tolatás”
A vonatnemváltó a baleset bekövetkezésekor	„R”
A balesetkor használt fékezőszelepek	2-es oldali Zbr és D12
2-es oldali D12-es fékezőszelep fővizsgálati ideje	2008.12.01
2-es oldali Zbr fékezőszelep fővizsgálati ideje	2008.11.21

A V.43-3224 psz. mozdony baleset előtti napi vizsgálatát 2010. július 16-án 9 óra 00 perckor végezték Dombóváron. A napi vizsgálatról a baleset bekövetkezéséig a mozdony 41 üzemórát, 1685 km-t, 260 menetrend szerinti megállást teljesített.

1.7 Pécs állomás

Az állomás Dombóvár-Pécs-Magyarbóly oh. fővonal elágazó állomása, a Nagykanizsa-Pécs mellékvonal végállomása, a Pécs-Bátaszék mellékvonal kiinduló állomása. Elegyrendezési feladatokat ellátó, siktolatásra berendezett állomás.

Az állomáson fényjelzőkkel kiegészített kulcsrögzítős berendezés üzemel. Az eseményben érintett III. sz. vágány hézagnélküli 48-as rendszerű, vasbetonaljas GEO leerősítésű zúzott kő ágyazattal készült. A vágány hossza 588 méter, egyenesben fekszik.

1.7.1 Pécs állomás biztosítóberendezése

Az eset szempontjából nincs jelentősége, azért részletezése nem szükséges.

1.8 Vasúti járművek adatrögzítői

A tolatást végző V43-3224 psz. mozdony METRA típusú elektronikus sebességmérő és rögzítő berendezéssel van felszerelve. Az adatok TGR programmal lettek kiolvasva. A regisztrátumot a 6. ábra mutatja.

6. ábra: a V43-3313 psz. mozdony menetiró regisztrátuma

1.9 Kommunikációs eszközök

A kommunikációs eszközök a fenti eseményre nincsenek hatással, ezért ismertetésük nem szükséges.

1.10 Meteorológiai adatok

A baleset idején a napszaknak megfelelő, jó látási viszonyok voltak, melyek az esemény lefolyására nem voltak hatással, ezért részletezésük nem szükséges.

1.11 A túlélés lehetősége

A baleset során közvetlen életveszély, az alkalmazott sebesség mellett nem alakult ki. Az utasokat akkor érte a baleset, amikor a helyüket igyekeztek elfoglalni, a váratlan irányváltozás miatt a megkapaszkodásra vagy leülésre nem volt lehetőségük felkészülni, ezért szenvedtek elesésből származó kisebb sérüléseket.

1.12 Próbák és kísérletek

A balesetet követően a vasúttársasági vizsgálóbizottság a balesetben részes V43-3224 psz. mozdonyral az állomás III. sz. vágányán kis sebességről történő fékezésről vizsgálta a fékutatakat, az alábbiakat állapította meg:

- A 2-es vezetőállásról, az önműködő és a kiegészítő fékezőszeleppel történő fékezés során 15-18 km/h sebességről 70-75 m fékutat mértek.
- Az 1-es vezetőállásról hasonló sebességről a kiegészítő fékkel fékezve a mozdonyt 35 m-es fékutat mértek.

Az 1-es oldal felől vezetve és fékezve azonos fékezési mód mellett a fékút jóval kisebb volt, mint a 2-es oldalról történő fékezés esetén. A fékhenger löketek ekkor a megengedett felső érték felett voltak (130-140 mm). Részletes megállapításokat lásd (2.4)pont.

A helyszíni vizsgálatot követően Pécs KJK-n 2010. július 20-án a mozdony teljes fékrendszerét megvizsgálták.

A balesetet követően a vasútvállalati vizsgálóbizottság több hasonló mozdonyfordulóban közlekedő járművön (V.43 sorozat) végzett méréseket annak érdekében, hogy megállapítsák, a napi vizsgálat elvégzése után hányadik üzemórában éri el a mozdony fékhenger löketének engedélyezett felső értékét (120 mm). Megállapításuk szerint egyes esetekben már a 30. üzemórában elérték az engedélyezett max. fékhenger löket felső értékét. (48. órában is biztosítani kell, hogy az engedélyezett érték között maradjon a fékhenger löket)

1.13 Érintett szervezetek / a munkaszervezés jellemzése

2008. szeptember és 2009. július között a vonatba sorozott, xx-55 középsorozatú kocsik monoblokk kerekein 20 esetben találtak repedéseket. A meghibásodások okait a vasúttársaság kutatta, és intézkedéseket tettek a hiba megelőzésére, módosították a kocsik karbantartásának, ellenőrzésének szabályait.

Az E.2. sz. Utasítás Gy.94-436/2010 sz. Infrastruktúra Általános Vezérigazgató-helyettes Biztonsági Igazgató módosítása:

„Az xx-55(By sor) sorozatú személykocsik üzemében jelentkező kerékrepedések elkerülésére szakértői bizottsági döntés alapján – több intézkedés van folyamatban, ezek egyike a fékberendezés vonatnemváltó használatának korlátozása. Ennek szellemében átmeneti jelleggel elrendeljük, hogy:

Az E.2 sz. Fékutasítás 3.1.30. pontjától eltérően az xx-55 (By sor)sorozatú járműveknél a Fékutasítás I. sz. táblázat b. pontja szerinti Gy (R) vonatnemváltó állást nem szabad használni.”

A MÁV-Trakció Vontatójármű Menedzsment Gy.21-118/2010 sz. rendelete:

„A zavartalan üzemeltetés céljából további intézkedésig azon V43 sorozatú mozdonyok esetében, amelyek olyan vonatokat továbbítanak, ahol a fékezett tengelyek száma 20-nál nem több, a napi vizsgálat ciklusidejét módosítjuk:

- *Napivizsgálat tűrés idejét megszüntetjük, 48+12 üzemóráról 48+00 üzemórára korlátozzuk.”*

E.1. sz. Utasítás 9.1. A mozdonyok felkészítése a szolgálatra:

„A mozdonyok felkészítése a szolgálatra alapvetően a vontatási telepek személyzetének feladata és felelőssége. A mozdonyok vizsgálatával, illetve magasabb rendű vizsgálatával, valamint a szükséges javítások elvégzésével biztosítani kell a szolgálatra alkalmas állapotukat legalább a következő vizsgálatig, amelynek tényét az Üzemi Naplóban való bejegyzés igazolja”.

E.2. sz. Utasítás 5.1.2. A mozdonyvezető tennivalói a vontatójárművek fékberendezésének üzembe helyezésekor:

A fékberendezés vizsgálatát vontatási telepen, illetve vontatási telepen kívül lezárt vontatójármű átvételekor, az alábbiak szerint kell elvégezni:

(...)

A fékberendezés működésének ellenőrzéséhez az önműködő fék egyik fékezőszelepevel 0,5 bar-nál nem nagyobb (utánfékező rendszerű M62 sorozatú mozdonyoknál 0,7 bar-nál nem nagyobb) nyomásmódosítást kell végrehajtani,

majd meg kell győződni a fékhengernyomás alapján a megfelelő fékhengernyomás kialakulásáról. Ezt követően ellenőrizni kell azt, hogy a féktuskók a kerekre szorosan felfekszenek-e, (...) valamint, ha rátékintéssel lehetséges a fékhengerek löketét.”

1.14 Szabályok és szabályzatok

A MÁV Szabvány 2757:1995 fékhenger löketek vizsgálata:

„(0-IV) vizsgálatoknál, ha a fékhengerek dugattyúlöketek a jármű vonatnemváltó „SZ” állásban kialakítható legnagyobb fékhengernyomásnál az 5. táblázat 3. oszlopában megadott értéket eléri, vagy 15 mm-en belül megközelíti, löketállítást kell végezni. A beállítandó löket értékeket az 5. táblázat 2. oszlopa írja elő. A löketállítást megkívánt pontossága: ellenkező előírás hiányában ± 3 mm.”

5. táblázat

Jármű típusa (1)	Mértékadó fékhengerdugattyú löketek (mm)	
	Beállítandó (2)	Beállítás előtt (3)
.. V43 ..	80	110

E.2. sz. Utasítás 5.2.6 pontja

„Üzemi fékezésnél a fékhatást a továbbított vonat jellegétől függően és a fékezés céljának megfelelően úgy kell a fékezőszeleppel szabályozni, hogy a vonat az előírt helyen biztonságosan megállítható legyen, illetve a kitűzött helyen sebessége az előírtaknak megfelelő legyen.

(...)

A vonat továbbítása és fékezése közben, a vontatójármű kiegészítő fékberendezését – veszély esetét kivéve – nem szabad működtetni. Üzemi fékezéskor a vontatójármű saját önműködő fékjét, ha az szerkezetiileg lehetséges, oldani kell. Nem szabad viszont a vontatójármű fékberendezését oldani olyan vonatoknál, amelyekben a fékezett tengelyek száma 20-nál nem többi”.

Az E.2. sz. Fékutasítás 3.1.29. pontja szerint a vonatnem-váltókat a legnagyobb fékhatást biztosító állásban kell üzemeltetni.

„A vonatokat olyan járműből kell összeállítani, amelyeken az [...] táblázatban előírt vonatnemváltó állások megvalósíthatóak [...]. A vonatok összeállítása után a vonatnemváltókat az [...] táblázatban meghatározott, legnagyobb fékhatást biztosító állásba kell üzemeltetni a teljes útvonalon.” (Módosítást lásd 1.13. pontban)

1.15 Kiegészítő adatok

A Vb a fenti tényadatokon kívül következtetések levonása és biztonsági ajánlások megtétele szempontjából egyéb körülményt nem tart lényegesnek, ezért további adatokat nem kíván ismertetni.

1.16 Korábbi hasonló esemény

A fentiekhez hasonló eseményt nem hoztak a Vb tudomására.

2. ELEMZÉS

2.1 Az esemény bekövetkezése

A 8012 sz. vonattal Pécs állomásra történő érkezése után a mozdonyvezető szolgálata letelt, a mozdonyt a III. sz. vágányon lezárta, a mozdonyfelvigyázónál jejelentkezett, rendkívüli eseményről sem írásban, sem szóban nem tett jelentést.

A 8015 sz. vonat mozdonyvezetője 11 óra 32 perckor jelentkezett szolgálatba Pécsen a MÁV Trakció Zrt. mozdonyfelvigyázójánál. A mozdony átvétele során megállapította, hogy a mozdony 41 üzemórás (az utolsó napi vizsgálatot követően a mozdony 41 órát üzemelt), az Üzemi Naplóban meghibásodásra utaló bejegyzést nem talált. Beüzemelte az MFB-t és kezelte a METRA berendezést is, ellenőrizte a vonatnemváltó állását, mely (R) állásban volt. Ezután kiegészítő fékkel befékezte, majd oldotta a mozdonyt, ugyanezt megismételte a D12 fékezőszeleppel is, majd a féktuskók állapotát vizsgálta meg (kopottság, kerékre felfekvés), melyeket rendben talált.

Ezt követően a tolatásvezető tájékoztatta a mozdonyvezetőt az elvégzendő feladatról. Az első mozgás viszonylag rövid távolság volt, melyet alacsony sebességgel hajtott végre és a tervezett helyen, a mozdonyt kiegészítő fékkel fékezve megállt. Körüljárt a IV. sz. vágányon, az ellenkező oldalon egy váltón át kellett haladni, majd megállt és vezetőállást cserélt. Kb. 30 km/h-ra gyorsította fel a mozdonyt, a vonóerőt megszüntette, majd a III. sz. vágányon álló szerelvényhez közeledve, biztonságos távolságról a fékezést megkezdte. Ekkor azt észlelte, hogy a kialakult fékhatás nagyon gyenge, ezért a kiegészítő fékezőszelepet teljes fékhatást biztosító állásba, és ezzel egyidőben a D12-es folytatólagos féket gyorsfék állásba helyezte. Ennek ellenére a mozdony nem lassult kellő mértékben, az ütközés bekövetkezett. A baleset bekövetkezése után 130-140 mm fékhenger löketeket mértek.

Az elektronikus sebességmérő és regisztráló berendezés kiértékelése alapján az alábbiak állapíthatók meg:

- A mozdonyvezető a mozdony beüzemelését követően, az ütközés bekövetkezéséig összesen öt mozgást végzett és egyik mozgás során sem lépte túl az engedélyezett 40 km/h sebességet.
- Az ütközés 12 óra 19 perc 28 másodperckor következett be, 15 km/h sebességénél. Az ütközés előtti fékezés megkezdésekor a mozdony 26 km/h sebességgel haladt és a szerelvény végétől 115 m távolságban volt. Gyorsfékezést a szerelvény végétől 28 m távolságban alkalmazott. Ezen fékút megválasztása erről a sebességről kellő óvatosságról tesz tanúbizonyságot.
- A mozdony a két menetirányban nem egyforma fékezőerővel fékezett. A baleset bekövetkezése során a mozdonyvezető a mozdonyt a 2-es vezetőállásról vezette. Az öt tolatási mozgás során a mozdonyvezető az első és az utolsó (ütközéssel végződő) mozgás alkalmával vezette a mozdonyt a 2-es vezető állásról. Első mozgás 18 km/h sebességről, az átlagos lassulás mértéke $0,294 \text{ m/s}^2$, a második mozgás 26 km/h sebességről az ütközésig (15 km/h-ig) az átlagos lassulás mértéke $0,1389 \text{ m/s}^2$
- A mozdonyvezető az ütközés előtt gyorsfékezést is alkalmazott, ennek ellenére a regisztrált adatokból megállapítható, hogy az utolsó mozgás során a mozdony lassulása 47 %-a volt az első tolatási mozgáskor normál üzemi fékezéssel elért lassulásnak.

2.2 Az ütközés előtti mozgás adatokkal

- 1. mozgás: a szerelvényről való lejárás és a 13 sz. váltón áthaladás (2-es vezetőállásról vezetve)
 $V_{\max}=20\text{km/h}$ $s=194\text{ m}$
- 2. mozgás: az átjáróig előrehúzás (1-es vezetőállásról vezetve)
 $V_{\max}=13\text{km/h}$ $s=161\text{ m}$
- 3. mozgás a IV. sz. vágány biztonsági határjelzőjéig (1-es vezetőállásról vezetve)
 $V_{\max}=21\text{ km/h}$ $s=574\text{ m}$
- 4. mozgás: IV. sz. vágány biztonsági határjelzőjétől a 32 sz. váltón át (1-es vezetőállásról vezetve)
 $V_{\max}=15\text{ km/h}$ $s=87\text{ m}$
- 5. mozgás a 32 sz. váltótól a III. sz. vágányon álló szerelvényre ütközésig (2-es vezetőállásról vezetve)
 $V_{\max}=29\text{km/h}$ $s=527\text{ m}$

Az 1. és az 5. mozgás között jelentős eltérés van, az első mozgás során a lassulás értéke nagyobb, mint az 5. számú mozgásnak, ebben az is szerepet játszik, hogy az első fékezés kisebb sebességről történt, így e kisebb mozgási energia leküzdéséhez még elegendő volt a mozdonynak a normálistól jelentősen kisebb fékhatása is.

1. mozgás:

18 km/h sebességről való fékezés a teljes megállásig.

$$v_0=18\text{km/h}$$

$$v_1=0\text{ km/h} \quad dv=18\text{ km/h}=5\text{m/s}$$

$$t_0=12:01:51 \quad dt=17\text{s}$$

$$a=dv/dt=-0,294\text{ m/s}^2$$

A lassulás átlagos mértéke az 1. mozgás alkalmával: $0,294\text{ m/s}^2$

5. mozgás

26 km/h sebességről való fékezés, az ütközés 15 km/h sebességéig.

$$v_0=26\text{ km/h}$$

$$v_1=15\text{km/h} \quad dv=11\text{km/h}=3,0555\text{m/s}$$

$$t_0=12:19:28 \quad dt=22\text{s}$$

$$a=dv/dt=-0,1389\text{ m/s}^2$$

A lassulás átlagos mértéke az 5. mozgás alkalmával: $0,1389\text{ m/s}^2$.

2.3 Az ütközést követően a mozdonyvezető helyszíni vizsgálatának megállapításai:

- Az álló szerelvény kb. 1 m-el elmozdult eredeti helyétől az ütközés hatására.
- A J2-es kerék kivételével (egyáltalán nem fékezett) valamennyi féktuskó felfekszik a kerékre (lábbal nem mozdítható).
- Mindkét forgóváznál jelentősen nagyok voltak a fékhenger löketek.

2.4 A vasúttársasági vizsgálóbizottság helyszíni vizsgálatának megállapításai:

- A mozdony pneumatikus fékszerelvényeinek érvényessége rendben volt.
- A fékberendezés kezelőszervei előírás szerinti állapotban voltak.
- A fékhenger löketek méretei nem előírászerűek (annál nagyobbak) voltak, a pontos mérések, valamint a fékrendszer teljes vizsgálata érdekében kezdeményezték kimérését.
- A J2-es kerék kivételével a féktuskók felfeküdtek a kerék futófelületére, a rudazat lábbal nem volt mozdítható.
- A féktuskók vastagsága megfelelő volt.
- A mozdonyvezető által elmondottak igazolása érdekében kis sebességről történő fékezéssel vizsgálták a fékutakat:
 - A 2-es vezetőállásról, az önműködő és kiegészítő fékkel történő fékezés során 18 km/h sebességről rendellenesen nagy, 70-75 m-es fékutat mértek.
 - Az 1-es vezetőállásról hasonló fékezéssel, 15 km/h sebességről fékezve 35 m-es fékutat mértek.
 - A fékút mérés során egyik esetben sem felelt meg a mérési eredmény az előírásoknak. A hibák kijavítása után mindkét oldalról vezetve, 15 km/h sebességről 8, illetve 9 m fékutat mértek.

2.5 A fékrendszer műhelyi vizsgálatának megállapításai:

- A mozdony fékrendszerének pneumatikus részei a vonatkozó előírásoknak megfeleltek, jól működtek.
- A mozdony kerekeinél a féktuskókon hőterhelési nyomok voltak láthatóak, továbbá a féktuskók felülete fényes volt. Ezek alapján megállapítható, hogy a mozdony fékrendszere korábban működött.
- A féklöketek valamennyi fékhenger esetén nagyobbak voltak az előírt érték felső határánál (120 mm). A J1-es fékhengernél 130 mm, minden más fékhengernél 140 mm volt a mért érték.
- A J2-es keréknél a fékállító orsó szakadt volt, ez a kerék fékezetlen volt, ennél a keréknél egyik féktuskó sem feküdt fel a kerék futófelületére, a hézag 20-25 mm volt.
- A mozdony mechanikus fékrendszere hatástalan volt, az udvari próba során a mozdony befékezett állapotában a fokozatkapcsoló 1-es pozíciójában a mozdony elindult.
- A sikertelen „udvari” próbát követően a szakadt fékállító orsót helyreállították, a fékhenger löketeket az előírt értékre (80 mm) állították, majd újabb fékút mérés következett, ekkor már üzemszerű értékkel.

2.6 További mérések

A balesetet követően későbbi időpontban, további vizsgálatokat végeztek, rekonstruálták azt a fordulót, amelyben közlekedett a V43-3224 psz. mozdony. Három mérési sorozatot végeztek, amelyben megállapították, hogy a mozdonyok fékhenger löketei a „V” vizsgán pontosan 80 mm-re beállított fékhenger löket mellett a 30. üzemóra körül azok jelentősen megnőttek, elérték az maximálisan előírt 120 mm-t. Ez alátámasztja azt is, hogy a baleset előtti utolsó „V” jelű napi vizsgálaton, a bizonyossággal határos, hogy az előírt 80 mm-re állították be a féklöketet.

2.7 A mozdonyok fékszerkezetére gyakorolt hatások

A kocsik kerekeinek kímélése érdekében bevezetett szabályok velejárója, hogy amilyen mértékben csökken a kocsik fékezés energiá-felvétele, olyan mértékben nő a mozdonyokon.

Erre vezető intézkedés volt:

- a vontatójármű-fékberendezés oldásának tilalma (lásd 1.14 pont)
- a kocsik esetén a gyorsvonati vonatnem használatának tiltása (lásd 1.13 pont)

Az intézkedés nyomán a mozdonyok féktuskó kopása felgyorsult, a féklövet a tapasztalat szerint a mozdonyok napivizsga ciklusán belül is kritikus mértékűre növekedhetett. A MÁV-Trakció Zrt. írásos véleménye szerint: **„2010. július 9-től a V43 sorozatú vontatójárműveknél a legfeljebb 20 tengelyszámú vonatokat továbbító mozdonyok napivizsgálati ciklusidejét módosítottuk. Ennek értelmében a napivizsgálat tûrés idejét megszüntettük, ami a gyakorlatban a ciklusidő 48+12 üzemórától 48+00 üzemóraúra történő korlátozását jelenti.”**

A MÁV Trakció Zrt. a fentieket tapasztalva, még a baleset bekövetkezése előtt intézkedett, de a tények értékelése alapján ez is kevés volt, a kopási folyamat ennél is gyorsabb.

2.8 Szabályozási háttér

A balesetet megelőzően, az utolsó napi vizsgálatot követően a V43-3224 psz. mozdony személyvonatokat továbbított, melyekre az előírt sebesség a legtöbb esetben 120 km/h. A fordulóban továbbított vonat nagyrészt az „xx55” (By) sorozatú, kevés darabszámú kocsiból állt.

A kocsik üzemeltetésével kapcsolatban korábban problémaként jelentkezett a kocsik monoblokk kerekeinek repedése és törése, melynek kialakulását a vizsgálatok szerint a kerékkoszorúk termikus túlterhelése okozta.

A fékezésből adódó hőterhelések csökkentése érdekében, az ilyen típusú kocsik továbbítása során (nagy sebességről rövid időközönként a teljes megállásig kell fékezni) a Gy.94-436/2010 sz. közös rendelettel - a MÁV Zrt. Infrastruktúra általános vezérigazgató-helyettese és a MÁV Zrt. Biztonsági Igazgatója – megtiltották ezeknél a kocsiknál a „Gy” vonatnem váltó használatát. Így a kocsik féksúlya „Gy”=67 t-ról „Sz”= 48 t-ra változott, ugyanakkor a mozdony vonatnem váltóját továbbra is „R” állásban kell üzemeltetni.

Az E.2.sz. Utasítás (1.14) idézett pontja szerint a vontatójármű fékberendezését nem szabad oldani olyan vonatknál, amelyknél a fékezett tengelyszám 20-nál kisebb. Emiatt a mozdony fékberendezését valamennyi vonatnál működtetni kellett. Az előzőek miatt a kocsik kisebb fékezőerővel fékeztek, a mozdony fékrendszerére nagyobb terhelés jutott.

A MÁV Trakció Zrt.-től kapott írásos tájékoztatás szerint: **„az E.2. sz. Fékutasítás 3.1.29 pontja a jármű üzembentartójának hatáskörébe fogja utalni a legnagyobb fékhatást biztosító vonatnem-váltó állás használatától eltérő alkalmazások elrendelését. A biztonságos közlekedést továbbra is az indulás előtti megfékezetttség számítás biztosítja, még „Sz” állásban is.”**

A szabályozási háttér változtatásának jogi megoldása aggályos, ugyanis egy hatósági jóváhagyáshoz kötött Utasítás rendelkezését az infrastruktúrát működtető vasútállalat vezetői saját hatáskörben kiadott rendelkezéssel írják felül, az Utasítás megváltoztatása nélkül a mozdonyt üzemeltető vasúttársaság tájékoztatása szerint. Jogi szempontból azonban az ilyen tervezett módosítások bevezetés előtti alkalmazása aggályos.

2.9 A Vb fékhenger ellenőrzéssel kapcsolatos megállapításai

A Vb célzottan és véletlenszerű kiválasztással több különböző mozdonyfordulókban közlekedő V43 sorozatú vontatójárművek fékhenger löketeit vizsgálta, melynek során a megengedett maximális löket hossz (120 mm) feletti értéket nem mért. Azoknál a mozdonyoknál, melyek a 3 db xx55 kocsiából álló szerelvényt továbbították (nagy sebességről rövid időközönként a teljes megállásig kell fékezni) a féklöket a ciklus időn belül rövidebb idő alatt változik és közelít az engedélyezett 120 mm maximális értékhez.

A Vb azt is megállapította, hogy a féklöket ellenőrzése csak akkor lehetséges, ha a mozdonyvezető a mozdony gépterében, megfelelő kulcs segítségével négy különböző helyen az átjáró fedő burkolatát felnyitja és meggyőződik a fékhenger löketeről. További probléma a mérés végrehajtása (megfelelő mérőeszköz, világítás). A féklöket ellenőrzésére vonatkozó előírás (E.2. Utasítás 5.1.2) a technikai kialakítás, időigény (fékhengerenként kb. 2 perc) miatt nehezen tartható be.

Ezzel kapcsolatban a MÁV-Trakció Zrt. véleménye: **„a V43 sorozatú mozdonyok fékhenger löketének rátekintéses ellenőrzését nem várják el a mozdonyvezetőktől, mivel az a jármű szerkezeti kialakítása miatt hosszadalmas és nehézkes”** Ebben az esetben azonban a megfelelő gyakoriságú ellenőrzésekről más módon, pl. gyakoribb vizsgálattal, vagy megfelelő kijelző beépítésével kell gondoskodni.

3. KÖVETKEZTETÉSEK

3.1 **Az eset bekövetkezésével közvetlen összefüggésbe hozható ténybeli megállapítások**

A baleset oka az, hogy a fékhenger löket annak ellenére jelentősen meghaladta az előírás szerinti felső határértéket (120 mm), hogy a napi vizsga ciklusidejéből még 7+12 óra (közel egyharmada) volt hátra. Emiatt a jármű fékhatása jelentősen lecsökkent, így egyedül történő közlekedése során fékútja menetirányonként különböző, jelentős mértékben megnőtt.

A J2-es keréknél a fékállító orsó szakadt volt, ez a kerék fékezetlen volt, ennél a keréknél egyik féktuskó sem feküdt fel a kerék futófelületére, a hézag (kerék és a féktuskó között) 20-25 mm volt.

3.2 **Az eset bekövetkezésével közvetetten összefüggésbe hozható ténybeli megállapítások**

A Vb megállapította, hogy az **E.2. sz. Utasítás 5.1.2.** pontja szerint: „ha rátekintéssel lehetséges a fékhengerek löketét” ellenőrizni kell. Ez csak akkor lehetséges, ha a mozdonyvezető a mozdony gépterében, megfelelő kulcs segítségével négy különböző helyen az átjáró fedő burkolatát felnyitja, és meggyőződik a fékhenger löketéről. Ennek megmérése további kérdés (megfelelő technika igény, világítás, mérőeszköz, időigény). Így a Vb – a mozdonyokat üzemeltető vasútállalat egyező – véleménye szerint ez a mozdonyvezetőktől nem várható el.

A balesetben részes V43-3224 psz. mozdony az utolsó napi vizsgálatot követően továbbított valamennyi vonat továbbításakor a tengely szám kisebb volt 20-nál, a mozdony fékberendezését működtetni kellett.

3.3 **Az eset bekövetkezésével összefüggésbe nem hozható, kockázatnövelő tényezők**

A Vb ilyen megállapítást nem tesz.

4. BIZTONSÁGI AJÁNLÁS

BA2010-308-5-01 A Vb vizsgálata során megállapította, hogy megengedettnél lényegesen (120 mm) nagyobb fékhenger löket és fékállító orsó szakadása miatt a mozdony fékútja, a kellő óvatosság ellenére, a szokásos távolságnál lényegesen nagyobb lett, emiatt a mozdony a szerelvényre ráütközött.

A Vb ezért javasolja az NKH-nak, kötelezze a mozdonyüzemeltető társaságokat, hogy a 20 tengelynél kisebb fékezett tengellyel közlekedő vonatokat rendszeresen továbbító mozdonyok fékhenger lökete a beállítási érték megváltoztatásával, vagy a ciklusidő további csökkentésével, a vizsgálati ciklusidő végéig is kellő biztonsággal megfelelő legyen.

A Vb véleménye szerint az ajánlás megvalósításával elérhető, hogy jelentős tartalék lesz a rendszerben, ezzel a vizsgált eseményhez hasonló eset bekövetkezésének a valószínűsége jelentősen csökken.

BA2010-308-5-02 A Vb megállapította, hogy az **E.2. sz. Utasítás 5.1.2.** pontja szerint: „ha rátekintéssel lehetséges a fékhengerek löketét” ellenőrizni kell. Ez csak akkor lehetséges, ha a mozdonyvezető a mozdony gépterében, megfelelő kulcs segítségével négy különböző helyen az átjáró fedő burkolatát felnyitja és meggyőződik a fékhenger löketéről.

A Vb ezért javasolja a MÁV-Trakció Zrt.-nek, hogy a V43- sorozatú mozdonyokat szerelje fel fékhenger löket kijelző berendezéssel (mechanikus, vagy elektronikus).

A Vb szerint az ajánlásban foglaltak megvalósításával érvényt lehet szerezni az **E.2. sz. Utasítás 5.1.2.** pontja szerinti előírásnak, ezzel a mozdonyvezetőnek lehetősége nyílik az ilyen jellegű baleseti források kiküszöbölésére.

4.1 Észrevételek, intézkedések

A MÁV-Trakció Zrt. a BA2010-308-5-01 sz. biztonsági ajánlással egyetértett. Az idevonatkozó MÁVSZ 2757:1995 sz. vállalati szabványt módosította, mely szerint a V43 sorozatú mozdonyoknál a beállítandó féklöket mértéke 80 mm-ről 70 mm-re csökkent.

A MÁV-Trakció Zrt. a BA2010-308-5-02 sz. biztonsági ajánlással egyetértett, megkezdte a V43 sorozatú mozdonyokra a mechanikus fékhengerlöklet kijelző berendezés felszerelését, elsőként a legveszélyeztetettebb fordulókban közlekedő mozdonyoknál.

0A fentiek felül a Nemzeti Közlekedési Hatóság a MÁV-Trakció Zrt. részére KU/VF/3541/3/2010 sz. alatt további üzemviteli előírásokat tett:

- összefoglaló jelentés készítése az új alkalmazású szinter féktuskók használatának tapasztalataira,

- a mozdonyvezető tájékoztatása az új féktuskók használatáról, illetve a BA2010-308-5-02 sz. biztonsági ajánlásban foglaltakkal kapcsolatos tájékoztatására,

- valamint a károk és balesetek megelőzése, valamennyi biztonsági intézkedés megtétele és folyamatos megtartása vonatkozásokban.

A MÁV-Trakció Zrt. 2-45/2011 sz. alatt a fentiek teljesítéséről adott tájékoztatást, azzal, hogy a korábbi C952 típusú féktuskók kedvezőtlen tapasztalatai miatt anyagkeménység szempontjából lágyabb szerkezetű féktuskókat gyártatnak és

alkalmaznak a nagyobb féktechnikai igénybevételt igénylő fordulóknál közlekedő mozdonyoknál.

Budapest, 2011. június 6.

Mihály András
Vb vezetője

Karosi Róbert
Vb tagja